ACTA UNIVERSITATIS WRATISLAVIENSIS
No 3322
PRZEGLĄD PRAWA I ADMINISTRACJI LXXXV
WROCŁAW 2011

JANUSZ SAWICKI
Uniwersytet Wrocławski

OBOWIĄZKI SPRAWCY W RAMACH DOBROWOLNEGO PODDANIA SIĘ ODPOWIEDZIALNOŚCI

I. ISTOTA DOBROWOLNEGO PODDANIA SIĘ ODPOWIEDZIALNOŚCI

Dobrowolne poddanie się odpowiedzialności to instytucja degresji karania ujęta w Kodeksie karnym skarbowym z dnia 10 września 1999 r.[1] w art. 17 i 18 (rozdział 2. *Zaniechanie ukarania sprawcy*) oraz w art. 142–149 (rozdział 16. *Zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności*). Ma tę zaletę, że wyrok sądu zezwalający na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności powoduje takie same skutki prawne jak prawomocne orzeczenie, kończące postępowanie w sprawie o czyn karny skarbowy, ale nie podlega wpisowi do Krajowego Rejestru Karnego i nie daje piętna skazania. Również uiszczenie określonej kwoty tytułem kary grzywny w drodze dobrowolnego poddania się odpowiedzialności nie stanowi przesłanki recydywy skarbowej[2]. A zatem osoba dobrowolnie poddająca się odpowiedzialności karnej skarbowej zachowuje status osoby niekaranej[3]. Dobrowolne poddanie się odpowiedzialności jest więc środkiem reakcji na czyn karny skarbowy, zastępującym typową represję karną, za pomocą którego załatwia się znakomitą większość spraw dotyczących wykroczeń skarbowych i przestępstw skarbowych o niezbyt dużym stopniu społecznej szkodliwości popełnionych przez niezbyt groźnych sprawców, który jest korzystny zarówno dla sprawcy, jak i społeczeństwa oraz interesów pokrzywdzonych podmiotów publicznoprawnych. Sprawcę spotyka dolegliwość stosunkowo mała, a podmiot publicznoprawny pokrzywdzony przestępstwem skarbowym czy wykroczeniem skarbowym szybko

[1] Tekst jedn. Dz.U. z 2007 r., Nr 111, poz. 765 ze zm. — w skrócie: k.k.s.

[2] V. Konarska-Wrzosek, [w:] V. Konarska-Wrzosek, T. Oczkowski, J. Skorupka, *Prawo i postępowanie karne skarbowe*, Warszawa 2010, s. 112–113; J. Sawicki, *Prawne konsekwencje recydywy skarbowej*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy" 2008, nr 3, s. 83–84.

[3] A. Bartosiewicz, R. Kubacki, *Kodeks karny skarbowy. Przestępstwa i wykroczenia podatkowe oraz dewizowe*, wyd. 4, Warszawa 2010, s. 150.

© for this edition by CNS

odzyskuje należne mu kwoty pieniędzy i to w pełnej wysokości bez dodatkowych kosztów na przymusowe ich wyegzekwowanie. Duże oszczędności zaznaczają się także w zakresie kosztów i stopnia zaabsorbowania organów postępowania przygotowawczego i wymiaru sprawiedliwości[4].

Dobrowolne poddanie się odpowiedzialności stanowi swego rodzaju porozumienie karnoprocesowe sprawcy i organu procesowego[5]. Jego istota polega na tym, że sam sprawca występuje do finansowego organu postępowania przygotowawczego z wnioskiem o określone skazanie i ustala z tym organem wysokość kary grzywny i rodzaj środków karnych podlegających przepadkowi[6]. Poza tym dobrowolne poddanie się odpowiedzialności zakłada uiszczenie w całości wymagalnej należności publicznoprawnej, jeżeli w związku z przestępstwem skarbowym lub wykroczeniem skarbowym nastąpiło uszczuplenie tej należności. Instytucja ta jest konstrukcją stosowaną w drodze zawarcia swoistej umowy procesowej między sprawcą a sądem. Środek ten jest skuteczny dopiero po uzyskaniu zezwolenia sądu na jego zastosowanie w formie wyroku. W procedurze dotyczącej zastosowania instytucji dobrowolnego poddania się odpowiedzialności wyróżnia się dwie fazy: negocjacyjną — w postępowaniu prowadzonym przez finansowy organ postępowania przygotowawczego, oraz decyzyjną — która odbywa się przed sądem[7]. Tak więc instytucja dobrowolnego poddania się odpowiedzialności jest konsensualnym sposobem zakończenia postępowania karnego skarbowego. Jej zastosowanie uzależnione jest jednakże od woli sprawcy poprowadzenia postępowania w ten sposób. Bez jego zgody bowiem nie jest możliwe zastosowanie dobrowolnego poddania się odpowiedzialności[8].

Warto też wspomnieć, że dobrowolne poddanie się odpowiedzialności to specyficzna instytucja prawa karnego skarbowego, która posłużyła jako wzorzec dla wprowadzonego do Kodeksu postępowania karnego z dnia 6 czerwca 1997 r.[9] w art. 335 wniosku prokuratora o skazanie bez rozprawy[10]. Kodeks ten przewiduje także możliwość skorzystania z innej instytucji konsensualnego zakończenia sprawy, tj. regulacji przewidzianej treścią art. 387, polegającej na złożeniu przez oskarżonego na rozprawie głównej wniosku o wydanie wyroku skazującego i wy-

[4] V. Konarska-Wrzosek, *op. cit*., s. 116–117.

[5] F. Prusak, *Postępowanie karne skarbowe*, Warszawa 2009, s. 308.

[6] S. Baniak, *Prawo karne skarbowe*, wyd. 4, Warszawa 2009, s. 106.

[7] F. Prusak, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, t. 1. *Komentarz do art. 1–53 k.k.s.*, Kraków 2006, s. 291.

[8] A. Bartosiewicz, R. Kubacki, *Zaniechanie ukarania sprawcy przestępstwa skarbowego*, Warszawa 2003, s. 31–32.

[9] Dz.U. Nr 89, poz. 555 ze zm. — w skrócie: k.p.k.

[10] T. Grzegorczyk, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, wyd. 4, Warszawa 2009, s. 92; zob. szerzej tegoż autora: *Kodeks postępowania karnego oraz ustawa o świadku koronnym. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 736.

© for this edition by CNS

mierzenie mu określonej kary lub środka karnego bez przeprowadzania postępowania dowodowego[11].

Mając na uwadze przedmiotowe rozwiązania k.p.k., należy stwierdzić, iż kodeks karny skarbowy przewiduje obie wymienione wyżej możliwości konsensualnego rozstrzygnięcia sprawy karnej skarbowej, stosowane w sprawach o przestępstwa powszechne, które w postępowaniu karnym traktowane są jako przejaw „dobrowolnego poddania się karze" przez oskarżonego. Istnieje bowiem możliwość przeprowadzenia porozumienia procesowego organu z oskarżonym zarówno w ramach skazania oskarżonego na jego wniosek bez rozprawy na posiedzeniu (art. 156 § 1–3 k.k.s. oraz art. 113 § 1 k.k.s. w zw. z art. 335 § 1–3 k.p.k.), jak też w procedurze skazania oskarżonego na skróconej rozprawie (art. 161 § 1 i 2 k.k.s. oraz art. 113 § 1 k.k.s. w zw. z art. 387 k.p.k.). Osobną możliwość konsensualnego zakończenia sprawy karnej o wykroczenie skarbowe stanowi postępowanie mandatowe (art. 136–141 k.k.s.)[12]. Porównując poszczególne instytucje konsensualnego załatwienia sprawy między sprawcą a organem państwowym z udziałem sądu, zdecydowanie można uznać, że najważniejszą instytucją tego rodzaju jest dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, niesie bowiem ze sobą znacznie więcej korzyści — z punktu widzenia sprawcy — niż pozostałe instytucje.

Należy też wyraźnie podkreślić, że dobrowolne poddanie się odpowiedzialności nie jest przewidziane w odniesieniu do przestępstw powszechnych ani wykroczeń powszechnych[13]. Instytucja dobrowolnego poddania się odpowiedzialności stanowi autonomiczną regulację polskiego prawa karnego skarbowego, stosowaną zarówno za przestępstwa skarbowe, jak i wykroczenia skarbowe. Używane w piśmiennictwie określenie „dobrowolne poddanie się karze" w odniesieniu do przepisów art. 335 i 387 k.p.k. ma charakter czysto umowny, a uregulowane w nich instytucje tylko nawiązują do dobrowolnego poddania się odpowiedzialności z kodeksu karnego skarbowego. Dobrowolne poddanie się odpowiedzialności należy więc do tradycyjnych instytucji polskiego prawa karnego skarbowego. Instytucja ta znana była już w okresie międzywojennym, choć poprzednio zwana była dobrowolnym poddaniem się karze (pierwsza polska ustawa karna skarbowa z dnia 2 sierpnia 1926 r.[14] regulowała dobrowolne poddanie się karze w art. 176–181). Zmianę nazwy wprowadziła nowelizacja z dnia 3 sierpnia 1998 r.[15] do poprzednio

[11] P. Piszczek, *Postępowanie uproszczone w polskim procesie karnym. Model kodeksowy*, Olsztyn 2004, s. 202.

[12] F. Prusak, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, t. 2. *Komentarz do art. 54–191 k.k.s.*, Kraków 2006, s. 1058; zob. J. Sawicki, *Postępowanie mandatowe w sprawach o wykroczenia skarbowe*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego" 12, red. L. Bogunia, Wrocław 2003, s. 357–374.

[13] S. Baniak, *op. cit*., s. 107.

[14] Dz.U. RP Nr 105, poz. 609.

[15] Dz.U. Nr 108, poz. 682.

© for this edition by CNS

obowiązującej ustawy karnej skarbowej z dnia 26 października 1971 r.[16], która regulowała tę instytucję w art. 196–198[17]. Uznano bowiem, iż poprzednia nazwa nietrafnie sugerowała, że osoba, która skorzystała z tego środka, uchodziła za osobę karaną[18].

W doktrynie podkreśla się, że charakter tej instytucji w ujęciu przyjętym w kodeksie karnym skarbowym nie jest jasny. Normują ją bowiem przepisy zarówno części materialnej, jak i procesowej (powtarzając tam częściowo rozwiązania przyjęte w art. 17 i 18 k.k.s.), a przy tym kodeks traktuje ją jako środek karny i instytucję z zakresu zaniechania ukarania sprawcy[19]. W ramach jednego rozdziału 2 k.k.s.[20], dobrowolne poddanie się odpowiedzialności łączy z instytucją czynnego żalu[21] oraz odstąpieniem od wymierzenia kary funkcja degresji karania, zgodna z zasadą możliwie szerokiego rozwiązywania konfliktu społecznego wywołanego czynem zabronionym, na drodze wyrównania uszczerbku finansowego Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego[22]. Należy jednak zauważyć, że tytuł tego rozdziału częściowo wprowadza w błąd, sugerując, jakoby te trzy instytucje oznaczały „zaniechanie ukarania". Jak stwierdza T. Grzegorczyk, ich połączenie nie jest zbyt szczęśliwe[23]. W tym kontekście trafnie zauważa T. Bojarski, iż nie dochodzi wprawdzie do ukarania przy skutecznym czynnym żalu, jednak dochodzi do niego przy dobrowolnym poddaniu się odpowiedzialności, przy którym jest grzywna, czyli kara, a skoro jest kara, to nie można mówić o „zaniechaniu ukarania" i nie zmieni tego ekwilibrystyka słowna ustawodawcy, dość pokrętna i sztuczna, polegająca na stwierdzeniu, że orzeka się nie „grzywnę", lecz „tytułem kary grzywny kwotę uiszczoną przez sprawcę" (tak art. 18 § 1 pkt 1 k.k.s.). Zdaniem tego autora w rezultacie wygląda to tak, jakby nie chciano nazwać rzeczy po imieniu[24]. Nasuwa się więc wniosek, że nazwa rozdziału,

[16] Tekst jedn. Dz.U. z 1984 r., Nr 22, poz. 103 ze zm.

[17] Zob. szerzej: Z. Siwik, *Dobrowolne poddanie się karze w prawie karnym skarbowym*, „Finanse" 1978, nr 10.

[18] Z. Gostyński, *Komentarz do kodeksu karnego skarbowego. Tytuł II, postępowanie w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe. Tytuł III, postępowanie wykonawcze*, Warszawa 2000, s. 207–208; V. Konarska-Wrzosek, *op. cit.*, s. 112.

[19] T. Grzegorczyk, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 92.

[20] Zob. szerzej: J. Sawicki, *Zaniechanie ukarania sprawcy w prawie karnym skarbowym*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego" 9, red. L. Bogunia, Wrocław 2001, s. 345–368.

[21] Zob. J. Sawicki, *Czynny żal jako instrument degresji karania za przestępstwa i wykroczenia skarbowe*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji" 73, red. A. Banaszak, Wrocław 2005, s. 61–78.

[22] *Uzasadnienie rządowego projektu Kodeksu karnego skarbowego*, „Nowa Kodyfikacja Karna", Ministerstwo Sprawiedliwości, z. 25, Warszawa 1999, s. 152.

[23] T. Grzegorczyk, *Kodeks karny skarbowy...*, s. 82.

[24] T. Bojarski, *Kodeks karny skarbowy a kodeks karny. Kilka uwag porównawczych*, [w:] *Współczesne problemy procesu karnego i wymiaru sprawiedliwości. Księga ku czci Profesora Kazimierza Marszała*, red. P. Hofmański, K. Zgryzek, Katowice 2003, s. 38–39; zob. też: T. Bojarski, M. Szwarczyk, *Uwagi o projektowanym nowym prawie karnym skarbowym*, [w:] *Administracja pub-*

© for this edition by CNS

w której zgrupowano te trzy instytucje, nie odpowiada w pełni ich charakterowi. W przypadku dobrowolnego poddania się odpowiedzialności można bowiem mówić o specyficznej, zredukowanej formie karalności[25].

II. OBOWIĄZKI SPRAWCY Z ART. 17 § 1 K.K.S.

Kodeks karny skarbowy w art. 17 § 1 określa podstawowe obowiązki sprawcy korzystającego z instytucji dobrowolnego poddania się odpowiedzialności. Są one następujące:

a) uiszczenie w całości wymagalnej należności publicznoprawnej, jeżeli w związku z przestępstwem lub wykroczeniem skarbowym nastąpiło uszczuplenie tej należności,

b) uiszczenie przez sprawcę kwoty odpowiadającej co najmniej najniższej karze grzywny grożącej za dany czyn zabroniony,

c) wyrażenie przez sprawcę zgody na przepadek przedmiotów co najmniej w takim zakresie, w jakim ten przepadek jest obowiązkowy, a w razie niemożności złożenia tych przedmiotów — uiszczenie przez niego ich równowartości pieniężnej,

d) uiszczenie co najmniej zryczałtowanej równowartości kosztów postępowania.

Ad a. Warunkiem udzielenia przez sąd zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności jest uiszczenie w całości wymagalnej należności publicznoprawnej[26], jeżeli w związku z popełnionym czynem zabronionym nastąpiło uszczuplenie tej należności[27]. Wymóg, aby uiszczono w całości wymagalną należność publicznoprawną, jeżeli czyn zabroniony polega na uszczupleniu tej należności — co dotyczy większości przestępstw skarbowych i wykroczeń skarbowych — jest wyrazem respektowania podstawowego celu postępowania

liczna u progu XXI w. Prace dedykowane Profesorowi Janowi Szreniawskiemu z okazji Jubileuszu 45-lecia pracy naukowej, Przemyśl 2000, s. 96–97.

[25] A. Bartosiewicz, R. Kubacki, *Kodeks…*, s. 148.

[26] Według art. 53 § 26 k.k.s. należność publicznoprawna jest to należność państwowa lub samorządowa, będąca przedmiotem przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego; należnością państwową jest podatek stanowiący dochód budżetu państwa, należność z tytułu rozliczenia udzielonej dotacji lub subwencji lub należność celna, a należnością samorządową — podatek stanowiący dochód jednostki samorządu terytorialnego lub należność z tytułu rozliczenia udzielonej dotacji lub subwencji. W myśl art. 53 § 26a k.k.s. należnością publicznoprawną, w tym podatkiem, jest także należność stanowiąca przychód budżetu ogólnego Wspólnot Europejskich lub budżetu zarządzanego przez Wspólnoty Europejskie albo w ich imieniu, w rozumieniu wiążących Rzeczpospolitą Polską przepisów prawa Unii Europejskiej, będąca przedmiotem przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego.

[27] Zgodnie z art. 53 § 27 k.k.s. należność publicznoprawna uszczuplona czynem zabronionym jest to wyrażona liczbowo kwota pieniężna, od której uiszczenia lub zadeklarowania uiszczenia w całości lub w części osoba zobowiązana uchyliła się i w rzeczywistości ten uszczerbek finansowy nastąpił.

© for this edition by CNS

w tych sprawach, jakim jest wyrównanie uszczerbku finansowego Skarbu Państwa, jednostki samorządu terytorialnego lub Unii Europejskiej. Jedyną okolicznością, która zwalnia sprawcę z tego obowiązku, jest wcześniejsze zapłacenie tej należności w całości. Jak zauważa Z. Gostyński, zwrot w całości uszczuplonej należności publicznoprawnej stanowi ten punkt porozumienia procesowego, jakim jest dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, który nie podlega negocjowaniu[28].

Zaznaczyć należy, że od dnia 17 grudnia 2005 r. art. 17 § 1 pkt 1 k.k.s. nie nakłada wymienionego w nim obowiązku bezpośrednio na samego sprawcę, co oznacza, że może go spełnić inny podmiot, np. ten, w którego imieniu sprawca działał[29]. Nie bez znaczenia jest bowiem fakt, że niekiedy należność uszczuplona czynem zabronionym nie jest należnością sprawcy, lecz należnością należną od innego podmiotu, na przykład podatnika, który jest osobą prawną[30]. W wyniku wspomnianej nowelizacji słowo „sprawca", dotąd figurujące na początku przepisu art. 17 k.k.s., pojawia się dopiero przy wymogach wskazanych w pkt 2 i 3 § 1 (nie ma go zresztą też w pkt 4, tzn. przy wymogu uiszczenia zryczałtowanej równowartości kosztów procesu)[31].

Ad b. Sprawca powinien uiścić kwotę odpowiadającą co najmniej najniższej karze grzywny grożącej za dany czyn zabroniony. Należy podkreślić, że art. 17 § 1 pkt 2 k.k.s. nakłada wymieniony w nim obowiązek bezpośrednio na samego sprawcę[32].

Dla ustalenia wysokości grzywny kluczowe znaczenie ma wysokość minimalnego wynagrodzenia. W myśl przepisu art. 53 § 4 k.k.s. minimalne wynagrodzenie jest to wynagrodzenie za pracę ustalone na podstawie ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę[33]. Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 5 października 2010 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2011 r.[34], wydanym na podstawie art. 2 ust. 4 ustawy o minimalnym wynagrodzeniu za pracę — wysokość minimalnego wynagrodzenia za pracę od dnia 1 stycznia 2011 r. wynosi 1386 zł brutto (dla porównania: w 2010 r. wynosiło ono 1317 zł, a w 2009 r. — 1276 zł).

Kodeks karny skarbowy przewiduje karę grzywny za wykroczenia skarbowe zawsze w granicach od jednej dziesiątej wysokości minimalnego wynagrodzenia (art. 48 k.k.s.). Natomiast za przestępstwa skarbowe kara grzywny wynosi co najmniej 10 stawek dziennych, przy czym jedna stawka wynosi nie mniej niż 1/30 minimalnego wynagrodzenia (art. 23 k.k.s.). Kodeks za żadne przestępstwo skarbowe nie podnosi tak określonej dolnej granicy grzywny. Dlatego w myśl

[28] Z. Gostyński, *op. cit*., s. 216.
[29] W. Kotowski, B. Kurzępa, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2006, s. 76.
[30] A. Bartosiewicz, R. Kubacki, *Kodeks*..., s. 147.
[31] T. Grzegorczyk, *Kodeks karny skarbowy*..., s. 93.
[32] W. Kotowski, B. Kurzępa, *op. cit.*, s. 76.
[33] Dz.U. Nr 200, poz. 1679 ze zm.
[34] Dz.U. Nr 194, poz. 1288.

© for this edition by CNS

art. 143 § 1 pkt 2 k.k.s., składając wniosek o dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, należy uiścić tytułem kary grzywny kwotę odpowiadającą co najmniej 1/3 minimalnego wynagrodzenia w przypadku przestępstwa skarbowego, a za wykroczenie skarbowe kwotę odpowiadającą co najmniej 1/10 tego wynagrodzenia. Co do wysokości wymaganej kwoty wpłacanej tytułem kary grzywny, w literaturze podnosi się, iż powinna decydować data występowania z wnioskiem i minimalne wynagrodzenie w tym momencie, co nie wyklucza żądania przez organ podwyższenia wpłaty w razie podniesienia się wysokości tego wynagrodzenia w trakcie negocjacji[35]. W razie zmiany wysokości minimalnego wynagrodzenia już po uiszczeniu najniższej grzywny przez sprawcę, ale jeszcze w trakcie negocjacji, normalną praktyką będzie żądanie przez organ finansowy odpowiedniej dopłaty. Zdaniem T. Grzegorczyka bardziej praktyczne jest zatem wpłacanie kwot nieco wyższych niż określone w przepisie minimalne grzywny[36]. Nie zabrania tego kodeks karny skarbowy, który w obu przepisach, tj. w art. 17 § 1 pkt 2 i 143 § 1 pkt 2, wymaga wpłaty kwoty w wysokości „co najmniej" najniższej kary grzywny grożącej za dany czyn zabroniony. Dlatego jak zauważa J. Zagrodnik, opierając się na literalnej analizie art. 143 § 1 pkt 2 k.k.s., można bez wahania stwierdzić, że nic nie stoi na przeszkodzie uiszczeniu przez sprawcę tytułem kary grzywny kwoty wyższej niż określona jako minimalna[37]. Trzeba jednak zauważyć, że w interesie sprawcy będzie uiszczenie możliwie jak najniższej kwoty tytułem kary grzywny, ale dającej prawo skorzystania z dobrowolnego poddania się odpowiedzialności, stąd można przypuszczać, że sprawcy nie będą skłonni do dobrowolnego „przepłacania" i ponoszenia kosztów wyższych niż to konieczne.

T. Razowski uważa, że odwołanie się we wskazanym przepisie do pojęcia „kara grzywny" miało na celu z jednej strony określenie wyznacznika wysokości kwoty mającej być uiszczoną, a z drugiej — nadanie tego rodzaju reakcji karnej, której podmiotem jest sprawca, charakteru kary kryminalnej[38].

Ad c. Wyrażenie przez sprawcę zgody na przepadek przedmiotów dotyczy tych przedmiotów, których przepadek jest obligatoryjny w związku z popełnieniem przestępstwa lub wykroczenia skarbowego. W razie niemożności złożenia tych przedmiotów sprawca ma obowiązek uiszczenia ich równowartości pieniężnej. Natomiast w odniesieniu do przedmiotów, których posiadanie i którymi obrót jest zakazany (wymienionych w art. 29 pkt 4 k.k.s.) oraz specjalnie przysposobionych do popełnienia czynu zabronionego albo gdy uiszczona należność publicznoprawna dotycząca przedmiotów zagrożonych przepadkiem jest niewspółmiernie niska w stosunku do kwoty równowartości pieniężnej przepadku — nie można

[35] T. Grzegorczyk, *Kodeks karny skarbowy*..., s. 596; tak też: S. Baniak, *op. cit*., s. 109–110.

[36] T. Grzegorczyk, *Kodeks karny skarbowy*..., s. 596.

[37] J. Zagrodnik, [w:] L. Wilk, J. Zagrodnik, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2007, s. 692.

[38] T. Razowski, *Sposób określenia we wniosku o udzielenie zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności kwoty uiszczonej przez sprawcę przestępstwa skarbowego*, „Przegląd Sądowy" 2004, nr 11–12, s. 149–150.

© for this edition by CNS

orzekać uiszczenia ich równowartości pieniężnej i sprawca musi wyrazić zgodę na ich przepadek, nawet w razie niemożności ich złożenia (art. 17 § 1 pkt 3 k.k.s.)[39]. Jeżeli sprawca nie mógł złożyć faktycznie przedmiotów objętych obligatoryjnym przepadkiem na skutek ich zużycia, wyzbycia się lub utraty, należy wówczas wyjaśnić powód niemożności ich złożenia. Nie może stanowić podstawy zapłaty równowartości samo gołosłowne oświadczenie sprawcy. Nadto trzeba wykazać podstawę i sposób obliczenia tej równowartości. Braki w tym zakresie mogą być uzupełnione w trybie wskazanym w art. 120 k.p.k. i w toku negocjacji[40]. Gdyby sprawca złożył przedmiot przepadku ulegający szybkiemu zepsuciu lub zniszczeniu albo którego przechowywanie wiąże się z nadmiernymi kosztami bądź trudnościami, organ finansowy może żądać od niego wpłacenia równowartości tego przedmiotu, chyba że chodzi o rzeczy, których posiadanie jest zabronione (art. 143 § 5 w zw. z art. 16 § 3 k.k.s.).

A zatem jeśli w sprawie istnieją przesłanki, które uzasadniałyby orzeczenie przepadku przedmiotów, gdyby postępowanie toczyło się w zwykłym trybie, to sprawca — który chce dobrowolnie poddać się odpowiedzialności — musi wyrazić zgodę na przepadek przedmiotów. Jeżeli w sprawie występuje niemożność złożenia przedmiotów, to sprawca powinien uiścić ich równowartość pieniężną, chyba że zachodzą przesłanki z mocy prawa wyłączające zapłatę równowartości przedmiotów, gdyż w takim wypadku przepadek przedmiotów jest obligatoryjny. Gdyby przepadek okazał się niemożliwy, to niemożliwe jest dobrowolne poddanie się przez sprawcę odpowiedzialności[41].

Ad d. Przepis art. 17 § 1 pkt 4 k.k.s. wymaga uiszczenia co najmniej zryczałtowanej równowartości kosztów postępowania. Tak samo, jak w przypadku uiszczenia należności publicznoprawnej, wymóg ten nie jest kierowany wyłącznie pod adresem sprawcy („uiszczono"), co oznacza, że koszty te może uiścić także inny podmiot[42]. Koszty te określa wydane na podstawie art. 143 § 6 k.k.s. rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 8 grudnia 2005 r. w sprawie wysokości zryczałtowanych kosztów postępowania związanych ze zgłoszeniem wniosku o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe[43] — ustalając je w ruchomej wysokości, tj. na 1/12 minimalnego wynagrodzenia przy wykroczeniach skarbowych i na 1/10 tego wynagrodzenia przy przestępstwach skarbowych. Wydaje się, iż decydować ma minimalne wynagrodzenie z daty zgłoszenia wniosku, są to bowiem — zgodnie z art. 143 § 6 k.k.s. — zryczałtowane koszty „związane ze zgłoszeniem wniosku"[44].

---

[39] S. Baniak, *op. cit*., s. 109.
[40] T. Grzegorczyk, *Kodeks karny skarbowy*..., s. 596.
[41] A. Bartosiewicz, R. Kubacki, *Zaniechanie*..., s. 36.
[42] W. Kotowski, B. Kurzępa, *op. cit*., s. 76.
[43] Dz.U. Nr 244, poz. 2074.
[44] T. Grzegorczyk, *Kodeks karny skarbowy*..., s. 595–596.

© for this edition by CNS

III. WNIOSEK SPRAWCY

W przypadku dobrowolnego poddania się odpowiedzialności istotę konsensualnego sposobu zakończenia postępowania w sprawie o przestępstwo skarbowe lub wykroczenie skarbowe stanowi porozumienie między sprawcą i finansowym organem postępowania przygotowawczego[45], co do treści składanego do sądu wniosku, a w konsekwencji także zapadającego w postępowaniu sądowym wyroku[46].

Negocjacje sprawcy z finansowym organem postępowania przygotowawczego inicjuje wniosek sprawcy o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności[47]. Wniosek ten można zgłosić nie tylko w postępowaniu przed finansowym organem postępowania przygotowawczego, ale także w postępowaniu przed niefinansowym organem postępowania przygotowawczego[48] bądź prokuratorem. W takim przypadku niefinansowy organ postępowania przygotowawczego (lub prokurator) obowiązany jest — zgodnie z wymogiem określonym w art. 134 § 4 k.k.s. — przekazać sprawę właściwemu finansowemu organowi postępowania przygotowawczego[49]. Wniosek złożony w sprawie, w której zgodnie z prawem zezwolenie nie może być udzielone (zachodzą ujemne przesłanki określone w art. 17 § 2 pkt 1–3 k.ks.), nie wywołuje skutków przewidzianych dla tego wniosku, w tym przekazania sprawy z organu niefinansowego do organu finansowego, jak i w ogóle podejmowania negocjacji. Złożenie takiego wniosku jest bowiem wówczas czynnością bezskuteczną i nie może być brane pod uwagę, o czym podejrzany powinien być pouczony. Nie można bowiem przyjmować wniosku, prowadzić negocjacji i żądać od wnioskodawcy określonych wpłat w sytuacji, gdy od samego początku wiadomo, że wniosek — ze względu na rodzaj czynu, którego sprawa dotyczy — nie może być w ogóle uwzględniony[50]. Gdyby natomiast w toku postępowania przygotowawczego nastąpiła zmiana postaci czynu, jego kwalifikacji prawnej i zaistniały przesłanki dobrowolnego poddania się odpowiedzialności, należy sprawcę o tym pouczyć[51].

---

[45] Finansowe organy postępowania przygotowawczego to: urząd skarbowy, inspektor kontroli skarbowej, urząd celny (art. 53 § 37 k.k.s.).

[46] J. Zagrodnik, *op. cit.*, s. 708.

[47] Zauważyć należy, że o ile wniosek sprawcy do finansowego organu postępowania przygotowawczego określony jest w art. 142 § 1 k.k.s. jako „wniosek o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności", o tyle wniosek finansowego organu postępowania przygotowawczego kierowany do sądu nazywany jest w art. 145 § 1 k.k.s. „wnioskiem o udzielenie takiego zezwolenia". Rozróżnianie tych określeń terminologicznych powoduje uniknięcie ewentualnych nieporozumień (Z. Gostyński, *op. cit*., s. 226).

[48] Niefinansowe organy postępowania przygotowawczego to: Straż Graniczna, Policja, ABW, Żandarmeria Wojskowa, CBA (art. 53 § 38 k.k.s.).

[49] F. Prusak, *Postępowanie*..., s. 315.

[50] T. Grzegorczyk, *Kodeks karny skarbowy*..., s. 590–591.

[51] S. Baniak, *op. cit*., s. 112.

© for this edition by CNS

O możliwości złożenia wniosku podejrzany powinien być pouczony po ogłoszeniu postanowienia o przedstawieniu zarzutów lub poinformowaniu o treści zarzutu, ale przed pierwszym przesłuchaniem w charakterze podejrzanego (art. 142 § 2 k.k.s.)[52]. Jeśli bowiem sprawca nie będzie wiedział o przysługującym mu prawie do dobrowolnego poddania się odpowiedzialności, to nie ma możliwości skorzystania z niego[53]. Należy też przyjąć, że przepis art. 142 § 2 k.k.s. jest niejako uzupełnieniem odpowiednio stosowanego w sprawach karnych skarbowych art. 300 k.p.k., który nakłada na organ prowadzący postępowanie obowiązek pouczenia podejrzanego przed pierwszym przesłuchaniem o wymienionych w tym przepisie, przysługujących mu uprawnieniach. Powinien tu mieć zastosowanie wymóg wręczenia podejrzanemu takiego pouczenia na piśmie, co powinien on potwierdzić podpisem. Obowiązek ten dotyczy każdego organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze w sprawie o zabroniony czyn skarbowy, przy którym możliwe jest dobrowolne poddanie się odpowiedzialności[54]. W piśmiennictwie budzi to określone wątpliwości ze względu na treść § 2 art. 142 k.k.s., który mówi tylko o organie finansowym[55]. Jednak w przypadku niefinansowych organów postępowania przygotowawczego i prokuratora obowiązek ten należy wywieść z treści art. 16 § 2 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s. oraz art. 114 § 2 k.k.s. Z przepisów tych wynika, że brak pouczenia lub mylne pouczenie nie może wywoływać ujemnych skutków dla uczestnika postępowania karnego skarbowego[56]. Należy w związku z tym wyrazić pogląd, że także niefinansowy organ postępowania przygotowawczego (lub prokurator) ma obowiązek uprzedzenia podejrzanego o przestępstwo skarbowe lub wykroczenie skarbowe o przysługującym mu prawie do złożenia wniosku określonego w art. 142 k.k.s. Nie można doprowadzić bowiem do sytuacji, w której zakres pouczenia podejrzanego o przysługujących mu uprawnieniach uzależniony jest od tego, jaki organ prowadzi przeciwko niemu postępowanie przygotowawcze[57]. Jak zauważa Z. Gostyński[58], naruszenie przez organ procesowy obowiązku pouczenia może mieć istotne konsekwencje w postępowaniu odwoławczym. Przywiązuje się do tego dużą wagę w orzecznictwie Sądu Najwyższego, który wyraził następujący pogląd: „Ranga i znaczenie obowiązku prawidłowej informacji procesowej nakazuje przyjąć, że uchybienie procesowe uczestnika postępowania, zwłaszcza nie korzystającego z pomocy adwokata, jeże-

[52] J. Zagrodnik, *op. cit*., s. 688.

[53] A. Bartosiewicz, R. Kubacki, *Zaniechanie…*, s. 40.

[54] T. Grzegorczyk, *Kodeks karny skarbowy…*, s. 591.

[55] Zob. A. Skowron, *Kontrowersje wokół regulacji postępowania w sprawach o wykroczenia skarbowe*, Prok. i Pr. 2000, nr 12, s. 69–70; D. Świecki, *Dobrowolne poddanie się odpowiedzialności w kodeksie karnym skarbowym*, „Przegląd Sądowy" 2001, nr 3, s. 87–88.

[56] J. Zagrodnik, *op. cit*., s. 688; zob. też: Z. Gostyński, *op. cit*., s. 213; T. Razowski, *Formalna i merytoryczna kontrola oskarżenia w polskim procesie karnym*, Kraków 2005, s. 252.

[57] A. Sokołowska, W. Michrowski, *Kodeks karny skarbowy. Przepisy ustawy. Komentarz*, Warszawa-Jaktorów 2000, s. 356.

[58] Z. Gostyński, *op. cit*., s. 213.

© for this edition by CNS

li spowodowane zostało ono brakiem należytego pouczenia lub błędem pouczenia, stanowić może podstawę uchylenia zaskarżonego orzeczenia, gdy w konkretnej sytuacji obraza przez sąd stosownego przepisu procesowego mogła mieć wpływ na wynik sprawy"[59]. Wydaje się zatem, że wniesienie aktu oskarżenia w sprawie o przestępstwo skarbowe lub wykroczenie skarbowe, w której dopuszczalne jest zastosowanie instytucji dobrowolnego poddania się odpowiedzialności, bez uprzedniego pouczenia sprawcy o prawie wynikającym z treści art. 142 § 1 k.k.s., może determinować wydanie przez sąd postanowienia o zwrocie sprawy na podstawie art. 345 § 1 w zw. z art. 339 § 3 pkt 4 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s., w celu uzupełnienia braku w zakresie omawianego pouczenia[60].

Uprawnienie do złożenia wniosku o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności jest ograniczone terminem. Wniosek ten sprawca może zgłosić po przedstawieniu mu zarzutów, a więc po uprzednim wszczęciu postępowania karnego skarbowego przeciwko niemu[61], do czasu wniesienia aktu oskarżenia do sądu (art. 142 § 1 k.k.s.). Możliwe jest zatem złożenie wniosku w każdym czasie podczas postępowania przygotowawczego[62], a więc także po końcowym zaznajomieniu z materiałami dochodzenia[63]. Termin powyższy ma charakter prekluzyjny, stąd też bezskuteczne będzie złożenie wniosku po terminie[64]. Nie podlega on również przywróceniu[65]. Wystąpienie z wnioskiem o przywrócenie terminu do złożenia wniosku nie jest możliwe ze względu na wniesienie aktu oskarżenia do sądu i zawiśnięcie sprawy w sądzie[66]. Wniosek jest natomiast znów możliwy w razie zwrotu sprawy przez sąd do uzupełnienia postępowania przygotowawczego (art. 345, 397, 437 § 2 k.p.k.), a także gdyby prokurator, któremu przekazano do wniesienia akt oskarżenia (art. 155 § 2 k.k.s.), zarządził uzupełnienie dochodzenia (art. 331 § 1 k.p.k.)[67].

W zakresie formy wniosku o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności ustawodawca wyraźnie formułuje w art. 142 § 4 zd. pierwsze k.k.s., że może on być złożony na piśmie albo ustnie do protokołu. Wybór formy należy do sprawcy. W razie składania wniosku na piśmie należy pamiętać, że wniosek jest pismem procesowym, stąd też dotyczą go ogólne warunki i zasady odnoszące się do pism procesowych, określone w przepisach kodeksu postępowania karnego. Jak stanowi przepis art. 119 § 1 k.p.k., pismo procesowe powinno zawierać:

---

[59] Uchwała SN z 15 lipca 1974 r., Kw. Pr. 2/74, OSNKW nr 10/1974, poz. 179.

[60] J. Zagrodnik, *op. cit*., s. 688; zob. też: T. Razowski, *Formalna*..., s. 251 nn.; D. Świecki, *Glosa do uchwały SN z dnia 25.10.2000 r*., *I KZP 24/00*, Prok. i Pr. 2001, nr 7–8, s. 112.

[61] F. Prusak, *Kodeks*..., t. 2, s. 1062.

[62] A. Bartosiewicz, R. Kubacki, *Zaniechanie*..., s. 40.

[63] T. Grzegorczyk, *Kodeks karny skarbowy*..., s. 591.

[64] A. Bartosiewicz, R. Kubacki, *Zaniechanie*..., s. 40; T. Grzegorczyk, *Kodeks karny skarbowy*..., s. 578.

[65] J. Zagrodnik, *op. cit.*, s. 687.

[66] A. Bartosiewicz, R. Kubacki, *Zaniechanie*..., s. 40.

[67] T. Grzegorczyk, *Kodeks karny skarbowy*..., s. 591–592.

© for this edition by CNS

1) oznaczenie organu, do którego jest skierowane, oraz sprawy, której dotyczy — w tym wypadku powinien być to finansowy organ postępowania przygotowawczego, przed którym toczy się postępowanie,

2) oznaczenie oraz adres wnoszącego pismo,

3) treść wniosku lub oświadczenia, w miarę potrzeby z uzasadnieniem — treścią wniosku jest oświadczenie woli wyrażające chęć dobrowolnego poddania się odpowiedzialności; w uzasadnieniu mogą być wskazane przesłanki, które umożliwiają skorzystanie z instytucji dobrowolnego poddania się odpowiedzialności oraz wskazanie na brak przeszkód ku temu[68],

4) datę i podpis składającego pismo.

Należy wskazać, że zgodnie z ogólną regułą obowiązującą w postępowaniu karnym, a skodyfikowaną w art. 118 § 1 k.p.k., znaczenie czynności procesowej ocenia się według treści złożonego oświadczenia. Doprecyzowaniem tej zasady są przepisy § 2 i 3 art. 118 k.p.k. Zgodnie z nimi niewłaściwe oznaczenie czynności procesowej, a zwłaszcza środka zaskarżenia, nie pozbawia czynności znaczenia prawnego, pismo zaś w sprawie należącej do właściwości sądu, prokuratora, Policji lub innego organu dochodzenia, skierowane do niewłaściwego organu, przekazuje się właściwemu organowi. Mając zatem na uwadze powyższe reguły, w przypadku gdy sprawca złożył wniosek do niewłaściwego organu lub gdy niewłaściwie oznaczył pismo zawierające wniosek — będzie ono skuteczne, jeżeli z treści w sposób jednoznaczny wynika, że sprawca chce dobrowolnie poddać się odpowiedzialności[69].

W przypadku ustnego zgłoszenia wniosku, treść wniosku wymaga zaprotokołowania przez organ, przed którym wniosek został złożony. Może to być osobny protokół, lecz gdyby na przykład zgłoszenie wniosku nastąpiło w trakcie przesłuchania, nie byłoby uchybieniem wpisanie treści wniosku do protokołu przesłuchania[70]. Biorąc pod uwagę konsekwencje prawne złożenia wniosku o dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, według Z. Gostyńskiego należałoby zająć stanowisko, że powinien on być złożony osobiście przez sprawcę do protokołu lub przybrać formę jego pisemnego oświadczenia. Nie może być zatem wyrażony przez samego obrońcę, bez odrębnego wyraźnego upoważnienia do dokonania tej właśnie czynności w imieniu sprawcy, ze względu na skutki związane z wniesieniem wniosku o dobrowolne poddanie się odpowiedzialności[71]. Inaczej tę kwestię widzi T. Grzegorczyk, zdaniem którego wniosek jako pismo procesowe może być nie tylko sporządzony dla podejrzanego przez jego obrońcę, ale obrońca może też przekazać wniosek sporządzony przez samego podejrzanego. Nadto należy uwzględnić dodatkowe uregulowania w tej kwestii wynikające z przepisów gwarancyjnych dotyczących przedstawicielstwa ustawowego po stronie biernej.

[68] A. Bartosiewicz, R. Kubacki, *Zaniechanie…*, s. 41.

[69] *Ibidem*.

[70] Z. Gostyński, *op. cit*., s. 214.

[71] *Ibidem*, s. 211; M. Stepanów, *Konsensualne rozstrzygnięcie w sprawach karnych skarbowych*, Prok. i Pr. 2001, nr 11, s. 69.

© for this edition by CNS

W art. 142 § 3 k.k.s. ustawodawca przyjmuje, że wniosek osoby małoletniej może w jej imieniu złożyć przedstawiciel ustawowy w rozumieniu przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Z kolei na podstawie art. 76 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s. za sprawcę będącego osobą pełnoletnią, ale ubezwłasnowolnioną omawiany wniosek może złożyć jego ustawowy przedstawiciel, a ponadto osoba, pod której stałą pieczą pozostaje[72].

Kodeks karny skarbowy w art. 144 przyznaje sprawcy uprawnienie do cofnięcia wniosku o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności. Wynika to z faktu, iż instytucja ta jest formą konsensualnego rozstrzygnięcia konfliktu prawnego, powstałego na tle popełnienia przez sprawcę czynu zabronionego stanowiącego przestępstwo skarbowe lub wykroczenie skarbowe[73]. Cofnięcie wniosku jest oświadczeniem woli sprawcy, obejmującym rezygnację z dobrowolnego poddania się odpowiedzialności[74]. Jako czynność procesowa może nastąpić na piśmie bądź ustnie do protokołu. Należy przyjąć, że czynność ta nie wymaga uzasadnienia[75]. Pismo cofające złożone przez podejrzanego może przekazać także jego obrońca[76]. Kodeks w art. 144 § 2 zastrzega wyraźnie, że ponowne złożenie wniosku jest niedopuszczalne. Z treści tego przepisu wynika więc jasno, że szansę na skorzystanie z tej instytucji daje się sprawcy tylko raz, co oznacza, że po wycofaniu wniosku jego ponowne złożenie nie jest możliwe. Wnioskodawca musi być jednak dokładnie poinformowany o tym ustawowym ograniczeniu[77]. Tak więc w razie skutecznego cofnięcia wniosku o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, sprawca traci prawo jego ponownego złożenia w sprawie o ten sam czyn zabroniony, którego dotyczył uprzednio złożony wniosek[78]. Cofnięcie wniosku jest możliwe nie wcześniej niż po upływie miesiąca od jego złożenia (ma to zapobiec pochopnemu cofnięciu wniosku przez sprawcę), ale też staje się niedopuszczalne prawnie po wniesieniu do sądu przez organ finansowy wniosku w tej sprawie (a ściślej po powiadomieniu o tym sprawcy).

Do wniosku o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności sprawca obowiązany jest — na podstawie art. 142 § 4 zd. drugie k.k.s. — dołączyć dowody wykonania czynności wskazanych w art. 143 § 1–3 k.k.s. Oznacza to, że występując z wnioskiem o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, należy już uprzednio uiścić: a) uszczuploną należność publicznoprawną, b) co najmniej minimalną kwotę grzywny, c) co najmniej równowartość zryczałtowanych kosztów postępowania. Rodzi to konieczność dołączenia do wniosku dowodów tych wpłat. Ponadto sprawca winien dołączyć do wnio-

[72] Por. T. Grzegorczyk, *Kodeks karny skarbowy*..., s. 593.
[73] Z. Gostyński, *op. cit*., s. 221.
[74] J. Zagrodnik, *op. cit.*, s. 699.
[75] A. Bartosiewicz, R. Kubacki, *Zaniechanie*..., s. 42.
[76] T. Grzegorczyk, *Kodeks karny skarbowy*..., s. 598.
[77] W. Kotowski, B. Kurzępa, *op. cit*., s. 447.
[78] J. Zagrodnik, *op. cit*., s. 701.

© for this edition by CNS

sku oświadczenie o zgodzie na przewidziany przez naruszony przepis przepadek przedmiotów albo dowód zapłaty kwoty będącej równowartością przedmiotu przepadku, jeżeli złożenie samego przedmiotu nie jest możliwe, bądź oświadczenie wnoszące o zaniechanie orzekania przepadku lub uiszczenia jego równowartości. Należy bowiem przyjąć, że powyższe warunki, a więc wymóg dołączenia dowodów określonych wpłat lub stosownych oświadczeń, stanowią warunki formalne o charakterze szczególnym w rozumieniu art. 120 § 1 k.p.k., zatem ich niedołączenie do wniosku o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności powinno skutkować wezwaniem do uzupełnienia tych braków, poprzez dołączenie w ciągu 7 dni dowodu wykonania danej czynności, pod rygorem bezskuteczności samego wniosku (na podstawie art. 143a k.k.s.). Wydaje się zatem, że uregulowanie określonych kwot lub dołączenie wymaganego oświadczenia o zgodzie na przepadek, już po wezwaniu w trybie art. 143a k.k.s., a więc i po złożeniu wniosku, i przekazanie w terminie uzupełnienia braku nie uchybia skuteczności wniosku, który powinien być rozpoznany[79].

IV. DODATKOWE OBOWIĄZKI SPRAWCY Z ART. 146 § 2 K.K.S.

Spełnienie warunków określonych w art. 143 § 1–3 k.k.s. nie przesądza jeszcze o zawarciu przez sprawcę porozumienia z finansowym organem postępowania przygotowawczego, stanowią one bowiem zaledwie minimum wymagań stawianych sprawcy, który chce skorzystać z dobrodziejstwa dobrowolnego poddania się odpowiedzialności. Jeżeli wynikające z powołanego przepisu warunki brzegowe albo sięgające dalej propozycje sprawcy co do treści wniosku o udzielenie zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności nie znajdą w ocenie finansowego organu postępowania przygotowawczego uznania jako wystarczająca reakcja na popełniony czyn zabroniony, w celu ustalenia ostatecznych warunków wspomnianego wyżej porozumienia nieodzowne staje się przeprowadzenie ze sprawcą negocjacji, których ramy wyznaczają z jednej strony uregulowania zamieszczone w art. 143 § 1–3 k.k.s. co do minimum wymagań stawianych sprawcy, a z drugiej treść art. 146 § 2 k.k.s. określającego maksimum wymagań, jakie mogą być postawione sprawcy[80].

W myśl art. 146 § 2 k.k.s. finansowy organ postępowania przygotowawczego może rozszerzyć zakres warunków, które sprawca powinien spełnić, aby można było zastosować instytucję dobrowolnego poddania się odpowiedzialności. Przepis ten dopuszcza nałożenie na sprawcę dodatkowych obowiązków, takich jak:

a) uiszczenie tytułem kary grzywny dodatkowej kwoty, nieprzekraczającej jednak łącznie z kwotą już wpłaconą wysokości połowy sumy odpowiadającej górnej granicy ustawowego zagrożenia za dany czyn zabroniony,

[79] T. Grzegorczyk, *Kodeks karny skarbowy*..., s. 594.

[80] J. Zagrodnik, *op. cit*., s. 708.

© for this edition by CNS

b) wyrażenie zgody na przepadek przedmiotów nieobjętych wnioskiem sprawcy, a w razie niemożności ich złożenia — uiszczenie równowartości pieniężnej tych przedmiotów,

c) uiszczenie pozostałych kosztów postępowania.

Ad a. Wysokość kwoty uiszczonej tytułem grzywny jest podlegającym negocjacjom punktem porozumienia procesowego między sprawcą a finansowym organem postępowania przygotowawczego. Z. Gostyński stwierdza wręcz, że minimalne wymagania co do kwoty grzywny, określone w art. 143 § 1 pkt 2 k.k.s., są tak niskie, iż jest mało prawdopodobne, aby finansowy organ postępowania przygotowawczego nie uzależnił wniesienia wniosku o udzielenie zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności od uiszczenia tytułem kary grzywny dodatkowej kwoty na podstawie art. 146 § 2 pkt 1 k.k.s.[81]

Organ finansowy może więc — na podstawie art. 146 § 2 pkt 1 k.k.s. — żądać stosownych dopłat ponad kwotę uiszczoną przy składaniu wniosku, tak że łącznie z uregulowaną na wstępie kwotą grzywna może tu sięgać połowy sumy odpowiadającej górnej granicy grzywny za dane przestępstwo lub wykroczenie skarbowe. Oznacza to, że przy wykroczeniach skarbowych, za które górna granica grzywny jest taka sama dla wszystkich tych czynów, tj. 20-krotność minimalnego wynagrodzenia — może to być łącznie kwota równa 10-krotności minimalnego wynagrodzenia[82]. Natomiast przy przestępstwach skarbowych sprawa jest bardziej złożona. Z. Gostyński zwraca uwagę, że określenie w tym wypadku „połowy sumy odpowiadającej górnej granicy ustawowego zagrożenia za dany czyn zabroniony" może w praktyce natrafiać na trudności, ze względu na przyjęty system stawek dziennych. Należy bowiem wziąć pod uwagę, że warunek określony w art. 146 § 2 pkt 1 k.k.s. musi być wyrażony w konkretnej kwocie, podczas gdy zagrożenie karą grzywny za poszczególne typy przestępstw skarbowych w przepisach części szczególnej tytułu I k.k.s. przewidziane jest w stawkach dziennych. Biorąc jednak pod uwagę okoliczność, że w § 2 pkt 1 komentowanego artykułu mówi się o połowie sumy odpowiadającej górnej granicy ustawowego zagrożenia, to aby ustalić, jakiej granicy przy formułowaniu warunku z art. 146 § 2 pkt 1 k.k.s. finansowy organ postępowania przygotowawczego nie może przekroczyć, uwzględniając już uiszczoną przez sprawcę kwotę, należy oznaczyć liczbę wyrażającą kwotę równą połowie najwyższej kwoty, jaką można orzec za dane przestępstwo skarbowe. Jest to więc kwota odpowiadająca iloczynowi połowy liczby stawek dziennych kary grzywny, jaką jest zagrożone dane przestępstwo skarbowe, i maksymalnej wysokości pojedynczej stawki dziennej, tj. 400-krotności 1/30 minimalnego wynagrodzenia[83].

[81] Z. Gostyński, *op. cit.*, s. 217.

[82] T. Grzegorczyk, *Kodeks karny skarbowy*..., s. 603.

[83] Z. Gostyński, *op. cit.*, s. 232–233.

© for this edition by CNS

Inaczej problem ten widzi T. Grzegorczyk, którego zdaniem organ powinien najpierw ustalić wysokość stawki dziennej, od 1/30 minimalnego wynagrodzenia do 400-krotności tej 1/30, uwzględniając okoliczności, jakie bierze się pod uwagę przy jej ustalaniu (art. 23 § 3 k.k.s.), a następnie, mając na uwadze aspekty uwzględniane przy wymiarze tej kary (art. 12 i 13 k.k.s.) oraz fakt, że w grę wchodzi dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, może żądać stosownych dopłat, tak by łącznie z sumą wpłaconą na wstępie uregulowana przez sprawcę grzywna nie przekroczyła iloczynu stawki i połowy górnej granicy stawek grzywny grożących za dany czyn[84]. Jak podkreśla S. Baniak, chodzi tu o wysokość kwoty, jaka ma być dopłacona z uwzględnieniem szkodliwości społecznej czynu i możliwości majątkowych sprawcy (art. 12, 13, 23 § 3 i 48 § 4 k.k.s.)[85]. Pogląd ten podziela V. Konarska-Wrzosek, która stwierdza, iż łączna suma kwot powinna być ustalana przy uwzględnieniu ogólnych dyrektyw wymiaru środków karnych, określonych w przepisie art. 12 § 2 k.k.s. i okoliczności wyszczególnionych w przepisie art. 13 § 1 k.k.s. oraz przy uwzględnieniu dyrektywy szczególnej z art. 23 § 3 k.k.s. (48 § 4 k.k.s.) sformułowanej specjalnie celem zagwarantowania sprawiedliwego wymierzania grzywny wobec sprawców o zróżnicowanych dochodach i możliwościach zarobkowych, warunkach osobistych i rodzinnych oraz stosunkach majątkowych[86]. Jest to więc maksymalna (nieprzekraczalna) granica kwoty, jaka może być żądana tytułem kary grzywny od sprawcy przestępstwa skarbowego[87]. Dostosowanie zaś wysokości jednej stawki dziennej do możliwości finansowych sprawcy może jedynie wpłynąć na jej obniżenie. Reasumując, w analizowanym układzie procesowym maksimum wymagań, które mogą zostać postawione sprawcy w związku z wystąpieniem do sądu z wnioskiem o udzielenie zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, stanowi kwota, która łącznie z już uiszczoną przez sprawcę kwotą, odpowiada iloczynowi połowy liczby stawek dziennych grzywny, jaką jest zagrożone dane przestępstwo skarbowe i ustalonej przez organ procesowy wysokości jednej stawki dziennej[88].

W piśmiennictwie wskazuje się, że trudność powstaje również w ustaleniu czasu właściwego do określenia minimalnego wynagrodzenia, przy ustalaniu wysokości dopłaty do już uiszczonej kwoty odpowiadającej co najmniej najniższej karze grzywny. W poprzednim stanie prawnym przy ustalaniu tej dodatkowej kwoty organ finansowy powinien był uwzględniać treść art. 23 § 3 k.k.s., któ-

[84] T. Grzegorczyk, *Kodeks karny skarbowy…*, s. 603; zob. też: M. Marciniak, *Problematyka kary grzywny za przestępstwo skarbowe w przypadku wniosku o dobrowolne poddanie się odpowiedzialności*, Prok. i Pr. 2006, nr 1, s. 232.

[85] S. Baniak, *op. cit.*, s. 109.

[86] V. Konarska-Wrzosek, *Dyrektywy wyboru kary w polskim ustawodawstwie karnym*, Toruń 2002, s. 171–172.

[87] Por. V. Konarska-Wrzosek, [w:] V. Konarska-Wrzosek, T. Oczkowski, J. Skorupka, *op. cit.*, s. 114.

[88] J. Zagrodnik, *op. cit*., s. 710.

© for this edition by CNS

ry nakazywał brać pod uwagę „najniższe wynagrodzenie w czasie orzekania w pierwszej instancji". Zdaniem Z. Gostyńskiego, odnosząc to do dobrowolnego poddania się odpowiedzialności, za właściwą należałoby uznać chwilę udzielenia przez sąd zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności. Nie wolno jednak zapominać, że określenia żądania uiszczenia dodatkowej kwoty grzywny dokonuje organ finansowy, który nie może przewidzieć, jakie minimalne wynagrodzenie będzie obowiązywać w chwili orzekania przez sąd w sprawie udzielenia zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności. W tej sytuacji właściwe jest przyjęcie, że do ustalenia podstawy maksymalnej kwoty, o której mowa w art. 146 § 2 pkt 1 k.k.s., miarodajne jest minimalne wynagrodzenie w czasie kierowania przez finansowy organ żądania pod adresem sprawcy uiszczenia dodatkowej kwoty[89]. Tak więc w wyniku nowelizacji k.k.s. z dnia 28 lipca 2005 r. w § 3 art. 23 nie zastrzega się już, że ma to być analiza sytuacji materialnej sprawcy z daty orzekania w pierwszej instancji. W nowym stanie prawnym T. Grzegorczyk początkowo sugerował, iż należy uwzględnić elementy wskazane w § 3 art. 23 k.k.s. w dacie danego orzekania, odpowiednio w pierwszej lub w drugiej instancji[90]. Obecnie jednak autor ten przychyla się do stanowiska, iż właściwe będzie przyjęcie, że chodzi tu o wynagrodzenie minimalne z daty czynu, tak jak i przy innych karach, a nie z daty orzekania, z uwzględnieniem jednak wymogów art. 2 § 2 k.k.s. (o kolizji ustaw w czasie). Zmiana dokonana w 2005 r. wskazuje bowiem, iż chodziło tu o uniezależnienie surowości kary od tego, kiedy zostanie wydane orzeczenie w I lub II instancji[91]. Na datę czynu jako moment decydujący wskazał też w wyroku Sąd Najwyższy, przyjmując, że „punktem wyjścia dla określenia stawki dziennej grzywny orzekanej za przestępstwa skarbowe jest wysokość minimalnego wynagrodzenia w chwili popełnienia przypisanego czynu"[92]. M. Gajewski twierdzi nawet, iż poprzednia regulacja budziła uzasadnione zastrzeżenia konstytucyjne, gdyż uzależnienie granic stawek od najniższego wynagrodzenia nie w chwili czynu, ale w czasie orzekania w pierwszej instancji, może naruszać zasadę *nulla poena sine lege*, albowiem sprawca w zasadzie w chwili czynu nie bardzo wiedział, w jakich granicach grozi mu grzywna[93].

Odmienny pogląd wyraża na ten temat J. Zagrodnik[94]. Według niego — biorąc pod uwagę fakt, iż moment sformułowania żądania uiszczenia tytułem kary grzywny dodatkowej kwoty, ponad kwotę już wpłaconą przez sprawcę w związku ze złożeniem wniosku o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności oraz moment realizacji tego warunku, może dzielić pewna

[89] Z. Gostyński, *op. cit.*, s. 233.

[90] T. Grzegorczyk, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, wyd. 3, Warszawa 2006, s. 172.

[91] T. Grzegorczyk, *Kodeks karny skarbowy*..., wyd. 4, s. 116.

[92] Wyrok SN z dnia 6 listopada 2008 r., V KK 116/08, OSNKW 2009, nr 1, poz. 8.

[93] M. Gajewski, *Wysokość stawki dziennej kary grzywny w sprawach o przestępstwa skarbowe (art. 23 § 3 k.k.s. in fine)*, PiP 2000, nr 9, s. 63.

[94] J. Zagrodnik, *op. cit*., s. 710.

© for this edition by CNS

przestrzeń czasowa — należy oprzeć się na względach funkcjonalnych, uznając, że do ustalenia wysokości dopłaty przez organ procesowy kluczowe znaczenie ma kwota minimalnego wynagrodzenia z chwili kierowania żądania do sprawcy, zgodnie z wcześniej wyrażonym stanowiskiem Z. Gostyńskiego. Uściślając ten pogląd, można przyjąć, że żądanie dopłaty do kwoty już uiszczonej tytułem kary grzywny — które jest dopuszczalne do momentu wniesienia do sądu przez organ finansowy wniosku o udzielenie zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności — będzie możliwe nawet w wyniku ponownych negocjacji, jeżeli przed datą wniesienia wniosku do sądu zmieniła się wysokość minimalnego wynagrodzenia, a podstawą określenia wysokości żądanej dopłaty do kary grzywny powinno być minimalne wynagrodzenie z chwili kierowania aktualnego żądania do sprawcy.

Ad b. Finansowy organ postępowania przygotowawczego może też, na podstawie art. 146 § 2 pkt 2 k.k.s., zażądać wyrażenia przez sprawcę zgody na przepadek przedmiotów nieobjętych wnioskiem sprawcy, a w razie niemożności ich złożenia — uiszczenia równowartości pieniężnej tych przedmiotów, chyba że przepadek dotyczy przedmiotów, którymi obrót jest zabroniony (o których mowa w art. 29 pkt 4 k.k.s.). Jak wynika z unormowania art. 146 § 2 pkt 2 k.k.s., przedmiotem negocjacji między finansowym organem postępowania przygotowawczego a sprawcą może być zakres zgody sprawcy na orzeczenie przepadku przedmiotów, ale tylko w takim zakresie, w jakim przepadek ten nie jest obowiązkowy. W razie obligatoryjnego przepadku przedmiotów ograniczenie zgody przez sprawcę do niektórych tylko przedmiotów, nie może oczywiście wchodzić w rachubę[95]. Kodeks w art. 146 § 2 pkt 2 mówi o żądaniu wyrażenia zgody na przepadek „przedmiotów nieobjętych wnioskiem", co może odnosić się tylko do poszerzenia zakresu przedmiotowego przepadku, na który zgodę wyrażono, nie zaś do wyrażenia dopiero teraz zgody na „przepadek nieobjęty wnioskiem". Jeżeli bowiem sprawca, występując z wnioskiem o zezwolenie na poddanie się przez niego odpowiedzialności, nie wypowiedział się w ogóle odnośnie do przepadku przedmiotów, mimo że jest on obowiązkowy, to tę kwestię powinno załatwić się w trybie uzupełnienia braków formalnych wniosku[96].

Ad c. W ramach nowelizacji k.k.s. z 2005 r. ustawodawca rozszerzył zakres przedmiotowy negocjacji ze sprawcą, przewidując w art. 146 § 2 pkt 3 k.k.s. możliwość zwrócenia się przez finansowy organ postępowania przygotowawczego do sprawcy z żądaniem uiszczenia pozostałych kosztów postępowania. Unikając niejasności, należy zaznaczyć, że o pozostałych kosztach, do których uiszczenia miałby być zobowiązany sprawca, można mówić tylko wówczas, gdy koszty dotychczasowego postępowania przekroczyły zryczałtowaną równowartość kosztów postępowania uiszczoną przy złożeniu wniosku o zezwolenie na dobrowolne pod-

[95] Z. Gostyński, *op. cit*., s. 234.

[96] T. Grzegorczyk, *Kodeks karny skarbowy*..., wyd. 4, s. 603.

© for this edition by CNS

danie się odpowiedzialności[97]. Można więc przyjąć, że od dnia 17 grudnia 2005 r. możliwe jest domaganie się od sprawcy uiszczenia uzupełniająco dodatkowych kosztów procesu. Sprawca ma bowiem początkowo uiścić „co najmniej" koszty zryczałtowane, gdyby zatem koszty rzeczywiste, np. wynikające choćby z wynagrodzeń za opinie biegłych, były znacznie wyższe od kwot zryczałtowanych kosztów, organ może uzależnić swoje wystąpienie do sądu o udzielenie zezwolenia sprawcy na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności od uzupełnienia ich przez sprawcę[98].

Negocjując poszerzenie zakresu zobowiązań sprawcy, organ finansowy określa ostateczne obowiązki po jego wysłuchaniu. W myśl art. 146 § 3 k.k.s., ustalenie czasu, rodzaju i sposobu realizacji obowiązków sprawcy, wymaga uprzedniego wysłuchania sprawcy, niezależnie od wysłuchania jego przedstawiciela ustawowego. Oczywiście obowiązek wysłuchania sprawcy nie oznacza, że finansowy organ postępowania przygotowawczego musi dostosować się do poglądów sprawcy w kwestii wykonania jego obowiązków. Powinien jednakże — ustalając czas, rodzaj i sposób ich wykonania — uwzględnić okoliczności przedstawiane przez sprawcę[99]. Chodzi tu o okoliczności popełnienia czynu zabronionego, wartość wyrządzonej szkody, a także postawę sprawcy wskazującą na zrozumienie naganności swojego postępowania[100]. Oczywiste jest bowiem, że są różne sytuacje i stan faktyczny, a czyny sprawców, chcących dobrowolnie poddać się odpowiedzialności, charakteryzują się różnym stopniem szkodliwości społecznej. Niejednakowy jest także stopień zawinienia sprawców tych czynów. Stąd też jak najbardziej uzasadnione jest zróżnicowanie obowiązków nakładanych na sprawców, tak aby uciążliwość tych obowiązków odpowiadała negatywnej wadze czynu sprawcy.

Wychodząc z założenia, że w fazie negocjacyjnej, w której dochodzi do spełnienia obowiązków wynikających z art. 143 § 1 i 146 § 2 k.k.s., finansowy organ postępowania przygotowawczego jest gospodarzem postępowania, w literaturze przyjmuje się, iż kwoty uiszczone przez sprawcę podlegają wpłaceniu na konto lub do kasy tego organu[101]. Jednak w związku z niemożnością wykluczenia sytuacji, w których sprawca uiści ustalone w fazie negocjacyjnej kwoty wprawdzie na rzecz Skarbu Państwa, lecz na konto lub do kasy innego organu niż organ prowadzący postępowanie w przedmiocie dobrowolnego poddania się odpowiedzialności, konieczne jest zastrzeżenie, że brak podstaw, aby w opisanym wypadku kwalifikować zachowanie sprawcy jako niespełnienie obowiązków określonych w art. 143 § 1 k.k.s. lub niesprostanie przez niego wymaganiom postawionym

[97] J. Zagrodnik, *op. cit*., s. 711.

[98] T. Grzegorczyk, *Kodeks karny skarbowy*..., wyd. 4, s. 604.

[99] A. Bartosiewicz, R. Kubacki, *Zaniechanie*..., s. 49.

[100] F. Prusak, *Kodeks*..., t. 2, s. 1085.

[101] G. Skowronek, *Kodeks karny skarbowy. Art. 113–191. Komentarz*, Warszawa 2006, s. 295.

© for this edition by CNS

przez finansowy organ postępowania przygotowawczego stosujący art. 146 § 2 k.k.s., uzasadniające odmowę wystąpienia do sądu z wnioskiem o udzielenie zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności[102].

Po zakończeniu negocjacji finansowy organ postępowania przygotowawczego występuje do sądu z wnioskiem o udzielenie sprawcy zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, jeśli sam przychyla się do wniosku sprawcy. Wniosek ten kończy negocjacje pomiędzy sprawcą a organem finansowym i jednocześnie otwiera drogę do rozpoczęcia postępowania przed sądem w sprawie udzielenia zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności. Jest więc elementem łączącym te dwa etapy postępowania[103].

Jeżeli finansowy organ postępowania przygotowawczego nie przychyla się do wniosku sprawcy, powinien wydać postanowienie o odmowie wniesienia tego wniosku do sądu. Zgodnie z przepisem art. 147 k.k.s. na takie postanowienie przysługuje sprawcy zażalenie do organu nadrzędnego nad finansowym organem postępowania przygotowawczego (do miejscowo właściwej izby celnej, izby skarbowej lub Generalnego Inspektora Kontroli Skarbowej).

W literaturze wyrażony został pogląd, że spełnienie w sensie obiektywnym przez sprawcę obowiązków przewidzianych do zastosowania instytucji dobrowolnego poddania się odpowiedzialności powoduje po stronie organów procesowych powinność wyrażenia zgody na jej zastosowanie, gdyż tylko taka interpretacja jest zgodna z konstytucyjną zasadą równości. W przeciwnym razie miałoby dojść do dyskryminacyjnego traktowania jednych sprawców, którym się nie zezwala na taką procedurę wobec innych, będących w takiej samej sytuacji, którym się zezwala[104]. Wydaje się, że taki pogląd jest teoretycznie sprzeczny z zasadą zastosowania do omawianej instytucji dyrektyw wymiaru kar i środków karnych określonych w art. 12 i 13 k.k.s. (skoro formalnie kodeks zalicza dobrowolne poddanie się odpowiedzialności do kategorii środków karnych, to oznacza, że do jego stosowania mają zastosowanie wskazane wyżej dyrektywy). Z uwagi na przedmiotowe dyrektywy wypada uznać, że sprawcy na przykład uszczuplenia podatku na podobne kwoty mogą ponieść różne konsekwencje. W praktyce jednak decydującym kryterium będzie zapewne uiszczenie uszczuplonego podatku, czyli spełnienie podstawowego warunku egzekucyjno-kompensacyjnego. Ostateczna decyzja w kwestii udzielenia zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności leży więc wyłącznie w gestii sądu, poprzedzające ją zaś negocjacje ze sprawcą — dotyczące zakresu nałożonych na niego obowiązków — mogą być prowadzone jedynie przez finansowy organ postępowania przygotowawczego[105].

---

[102] J. Zagrodnik, *op. cit*., s. 713.

[103] A. Bartosiewicz, R. Kubacki, *Zaniechanie…*, s. 49.

[104] Tak S. Steiborn, *Formalne porozumienia karnoprocesowe w świetle konstytucyjnej zasady równości*, Prok. i Pr. 2004, nr 2, s. 41.

[105] L. Wilk, J. Zagrodnik, *Prawo karne skarbowe*, Warszawa 2009, s. 133–134.

© for this edition by CNS